IQTISODIY RIVOJLANISHDA UCH YILLIK STRATEGIYA VA MENEJMENT LOYIHALARINI BOSHQARISH: EMPIRIK TAHLIL VA AMALIY MODEL

Sobirov Mahammadniyoz Tavakkal o‘g‘li
Universitet of Business and Scince, o ‘qituvchisi
muhammadniyoz9401@gmail.com
+998937705556

O‘rinboyev Ulug‘bek Xoshimjonovich
Universitet of Business and Scince, talaba
+998932761040

Murodov Mirjalol Murodil o‘g‘li
Universitet of Business and Scince, talaba
mirjalolmrdv@gmail.com
+998941197659

Annotatsiya. Ushbu maqola uch yillik davr (2021–2023) mobaynida O‘zbekistondagi 186 ta korxona va tashkilotda amalga oshirilgan strategiya va menejment loyihalarini longitudinal tahlil etishga bag‘ishlangan. Tadqiqot davomida loyiha muvaffaqiyati, strategik maqsadlarga erishish darajasi, resurslar samaradorligi va tashkiliy o‘zgarishlar dinamikasi ko‘rsatkichlari panel ma'lumotlar yordamida o‘rganildi. Asosiy natijalar quyidagicha: uch yillik strategik loyihalarning to‘liq muvaffaqiyat darajasi birinchi yilda 41,3% ni tashkil etgan bo‘lsa, uchunchi yil oxiriga kelib 68,7% ga ko‘tarildi. Muvaffaqiyatga erishishning eng kuchli determinanti — strategik intizom va moslashuvchan boshqaruv (adaptive management) koeffitsienti $\beta=0,443$, $p<0,001$ bo‘ldi. Taklif etilgan "Triadik Strategik Tsikl" (TST) modeli uch yillik loyihalarni boshqarishning nazariy va amaliy asosi sifatida ilgari surilmoqda. Tadqiqot O‘zbekistondagi strategik rejalashtirish metodologiyasini boyitishga munosib hissa qo‘shadi.

Kalit so‘zlar: uch yillik strategiya, loyiha boshqaruvi, longitudinal tadqiqot, strategik intizom, moslashuvchan boshqaruv, Triadik Strategik Tsikl, O‘zbekiston iqtisodiyoti.

Kirish

Zamonaviy iqtisodiy muhitda strategik rejalashtirishning vaqt ufqi tobora katta ahamiyat kasb etmoqda. Qisqa muddatli (bir yillik) rejalar operatsion muvozanatni saqlashga xizmat qilsa, uzoq muddatli (besh-o‘n yillik) strategiyalar ko‘pincha muhit o‘zgarishlariga moslasha olmaydi. Bu ikki qutb o‘rtasida uch yillik strategik rejalashtirish — maqbul gorizontni ifodalovchi "oltin o‘rtacha" sifatida tan olinmoqda (Kaplan & Norton, 2008; Mintzberg, 2019).

O‘zbekistonda 2017-yildan amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli iqtisodiy islohotlar muhim institutsional o‘zgarishlarni keltirib chiqardi.

Xususiy sektorda korporativ boshqaruv standartlarini joriy etish, davlat korxonalarini transformatsiya qilish va investitsiya muhitini yaxshilash bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar o‘z o‘rnida uch yillik strategik loyihalarni boshqarishga bo‘lgan ilmiy ehtiyojni keskin oshirdi (O‘zbekiston Respublikasi Rivojlanish Strategiyasi, 2022–2026).

Biroq, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, uch yillik davr uchun maxsus ishlab chiqilgan strategik boshqaruv modellari kam. Aksariyat tadqiqotlar yo bitta davr (cross-sectional) yoki besh-o‘n yillik strategiyalarni o‘rganadi.

Bu holat ayniqsa rivojlanayotgan iqtisodiyotlar kontekstida yanada chuqur seziladi (Teece, Pisano & Shuen, 2019; Eisenhardt & Martin, 2020). Uch yillik loyihalarda kuzatiladigan o‘ziga xos dinamikalar — boshlang‘ich shakllanish, o‘rtadagi barqarorlanish va yakuniy optimallashtirish bosqichlari — alohida metodologik e'tiborni talab etadi.

Tadqiqot muammosi va dolzarbligi

Tadqiqot muammosi uchta asosiy qirradan iborat: birinchidan, O‘zbekiston korxonalarida uch yillik strategik loyihalarning muvaffaqiyat darajasi va uni belgilovchi omillar to‘liq o‘rganilmagan; ikkinchidan, uch yillik davr ichidagi dinamik o‘zgarishlar (yildan-yilga ko‘rsatkichlar o‘zgarishi) longitudinal nuqtai nazardan tahlil etilmagan; uchinchidan, O‘rta Osiyo sharoitiga moslashtirilgan amaliy boshqaruv modeli mavjud emas.

Tadqiqot maqsadi, vazifalari va farazlari

Maqsad: O‘zbekiston korxonalari misolida uch yillik strategiya va menejment loyihalarining samaradorligini longitudinal tahlil etish hamda muvaffaqiyatli boshqaruvning empirik asoslangan modelini ishlab chiqish.

Asosiy tadqiqot farazlari (H):

H_1: Strategik intizom darajasi yuqori bo‘lgan korxonalarda uch yillik loyihalarning muvaffaqiyat ko‘rsatkichi statistik jihatdan ahamiyatli darajada yuqori bo‘ladi.

H_2: Moslashuvchan boshqaruv (adaptive management) amaliyoti loyiha muvaffaqiyatiga statik rejalashtirishga qaraganda kuchliroq ijobiy ta'sir ko‘rsatadi.

H_3: Loyiha muvaffaqiyati uch yillik davr mobaynida ortib boruvchi trend ko‘rsatadi, bu esa tashkiliy o‘rganish effektini ifodalaydi.

H_4: Top-menejment ishtiroki darajasi va muvaffaqiyat ko‘rsatkichi o‘rtasida kuchli ijobiy korrelyatsiya mavjud ($r > 0,50$).

Adabiyotlar sharhi

Strategik rejalashtirish va loyiha boshqaruvining integratsiyasi

Strategik menejment va loyiha boshqaruvi bir-birini to‘ldiradigan, biroq tarixan alohida rivojlangan ikki soha hisoblanadi. Morris va Jamieson (2005) ularning integratsiyasini "strategy-to-projects" bog‘liqlik modeli orqali dastlab rasmiylashtirgan. Keyinchalik Shenhar va Dvir (2007) "Diamond Model" orqali loyihaning strategik kontekstini baholash tizimini taklif etgan. Ushbu yondashuvlar keyingi o‘n yil ichida PMI ning "Pulse of the Profession" hisobotlari tomonidan keng tasdiqlandi.

Kaplan va Norton (2008) Balanced Scorecard (BSC) metodologiyasini strategik loyiha boshqaruvi bilan uyg‘unlashtiruvchi "Strategy Execution Premium" kontseptsiyasini taqdim etdi. Ularning tadqiqoti 143 ta kompaniyani qamrab olib, strategiyani loyiha portfeli orqali amalga oshirish strategik maqsadlarga erishish ehtimolini 2,3 barobarga oshirishini aniqladi. Bu topilma keyinchalik turli kontekstlarda ko‘p marta tasdiqlangan (Müller & Turner, 2010; Jugdev & Mathur, 2012).

Uch yillik strategik gorizontning xususiyatlari

Vaqt gorizontini tanlash strategik samaradorlik nuqtai nazaridan kritik qarordir. Mintzberg (2019) ning tahlili bo‘yicha uch yillik gorizont bir yillik taktik rejalardan farqli o‘laroq, resurslarni qayta taqsimlash va tashkiliy transformatsiyani boshlash uchun yetarli vaqtni ta'minlaydi. Shu bilan birga, besh yil va undan uzunroq gorizontlarga xos bo‘lgan muhit noaniqligining yuqori darajasidan qochishga imkon beradi.

Hrebiniak (2013) uch yillik strategiyani amalga oshirishda uchta kritik bosqichni aniqlagan: birinchi yil — "shakllanish va yuzaga chiqish" (formation & emergence), ikkinchi yil — "barqarorlanish va optimallashtirish" (stabilization & optimization), uchinchi yil — "kengaytirish va institutsionalizatsiya" (scaling & institutionalization). Ushbu bosqichlar har birida boshqaruv yondashuvi va e'tibor markazlari farq qiladi.

O‘rta Osiyo va shunga o‘xshash o‘tish iqtisodiyotlari kontekstida uch yillik rejalashtirishning o‘ziga xos qiyinchiliklari mavjud. Makroiqtisodiy beqarorlik (valyuta o‘zgarishlari, inflyatsiya dinamikasi), institutsional o‘zgarishlar tezligi va raqobat muhitining shakllanib borishi strategik loyihalarda moslashuvchanlikni talab qiladi (Peng, 2018; Hermelo & Vassolo, 2020).

Muvaffaqiyat omillari va longitudinal tadqiqotlar

Longitudinal tadqiqotlar sohasida Slevin va Pinto (1987) ning klassik muvaffaqiyat omillari ro‘yxati hali ham muhim asos bo‘lib xizmat qiladi: loyiha missiyasining aniqlik darajasi, top-menejment qo‘llab-quvvatlashi, rejalashtirish sifati, mijoz ishtirokining kengligi va monitoring-nazorat tizimining samaradorligi. Ushbu omillar zamonda barqarorligi kuchli ko‘rsatkichlar deb topilgan (Turner & Müller, 2005).

Shu bilan birga, tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, muvaffaqiyatning sub'ektiv va ob'ektiv o‘lchovlari o‘rtasida tafovut mavjud. Ika (2009) ning meta-tahlili 27 ta longitudinal tadqiqotni qamrab olib, loyiha muddati uzayishi bilan muvaffaqiyat mezonlarining o‘zi ham evolyutsiyalanishini aniqlagan. Uch yillik loyihalarda birinchi yilda muvaffaqiyat asosan "vaqt-xarajat-sifat" uchligiga muvofiq o‘lchanar ekan,

uchunchi yilda strategik ta'sir va foyda realizatsiyasi ko‘rsatkichlari oldingi o‘ringa chiqib ketadi.

Metodologiya

Tadqiqot dizayni

Ushbu tadqiqot panel ma'lumotlarga asoslangan longitudinal dizayndan foydalanadi. Bir va bir xil korxonalar uchala yil (2021, 2022, 2023) davomida kuzatildi, bu esa ichki omillarni nazorat qilgan holda dinamikani o‘rganish imkonini berdi. Miqdoriy metodologiya sifatida panel regressiya, iyerarxik klaster tahlili va tarkibiy tenglamalar modellashtirishi (SEM) qo‘llandi. Sifatiy qism uchun 32 nafar loyiha rahbari bilan chuqur intervyu o‘tkazildi va mavzuli tahlil (thematic analysis) amalga oshirildi. Tadqiqot etika qo‘mitasi tomonidan №ETK-2021/047 raqami bilan tasdiqlangan.

Tanlov va namunaviy hajm

Boshlang‘ich tanlov uchun 2021-yil yanvar holatiga ko‘ra O‘zbekiston davlat statistika qo‘mitasi ro‘yxatida turgan, aktiv uch yillik strategik loyihaga ega bo‘lgan 340 ta korxona aniqlandi. Stratifikatsiyalangan tasodifiy tanlov usuli bilan 186 ta korxona tadqiqotga jalb etildi. Uch yillik kuzatuv davomida 14 ta korxona turli sabablarga ko‘ra so‘rovdan chiqib ketdi, natijada yakuniy panel 172 ta korxonadan iborat bo‘ldi (attrition rate 7,5%). Namuna sohalar, mulkchilik shakli va geografik joylashuv bo‘yicha muvozanatli tarzda tanlangan.

Jadval 1 — Tadqiqot namunaviy hajmining tuzilishi:

Ko‘rsatkich	2021-yil	2022-yil	2023-yil	O‘rtacha
Korxonalar soni	186	179	172	179
Respondentlar	423	408	394	408
Sektorlar (xil)	7	7	7	7
Viloyatlar qamrovi	14/14	14/14	14/14	14/14
Javob berish darajasi (%)	91,2	89,5	88,1	89,6

O‘zgaruvchilar va o‘lchov vositalari

Bog‘liq o‘zgaruvchi (dependent variable) — Loyiha Muvaffaqiyati Indeksi (LMI) — 6 ta sub-o‘lchovdan iborat kompozit ko‘rsatkich: (1) budjet bajarilishi, (2) muddatga rioya, (3) sifat ko‘rsatkichlari, (4) strategik maqsadlarga erishish, (5) manfaatdor tomonlar qoniqishi va (6) foyda realizatsiyasi. LMI 0-100 shkalalangan bo‘lib, 70 va undan yuqori ko‘rsatkich "muvaffaqiyatli" deb belgilandi. Cronbach α = 0,87.

Mustaqil o‘zgaruvchilar: Strategik intizom indeksi (α=0,84), Moslashuvchan boshqaruv indeksi (α=0,81), Top-menejment ishtiroki (α=0,79), Resurslar ta'minlanganlik darajasi (α=0,76), Tashkiliy o‘rganish qobiliyati (α=0,83), Muhit noaniqlik darajasi (α=0,74). Barcha o‘zgaruvchilar Likert 5-balli shkala asosida o‘lchandi va confirmatory factor analysis (CFA) orqali konstrukt validligi tekshirildi (CFI=0,94, RMSEA=0,06).

Statistik tahlil usullari

Panel ma'lumotlar Hausman testi asosida fixed-effects modeli uchun muvofiq deb topildi (χ^2=47,3, p<0,001). Asosiy tahlillar uchun quyidagi usullar qo‘llanildi: (1) tavsifiy statistika va korrelyatsiya tahlili; (2) fixed-effects panel regressiya; (3) iyerarxik klaster tahlili (Ward usuli, Euclidean masofa); (4) SEM (lavaan paketi, R 4.3.1). Ahamiyatlilik darajasi p<0,05 deb belgilandi. Multiplikat korrelyatsiya koeffitsienti (VIF) orqali multikollinearlik tekshirildi, barcha VIF qiymatlari <3,2 bo‘lib, muammo yo‘qligi tasdiqlandi.

Natijalar

Loyiha muvaffaqiyatining uch yillik dinamikasi

Panel ma'lumotlar tahlili 2021–2023 yillar davomida loyiha muvaffaqiyat ko‘rsatkichlarida izchil o‘sish trendini aniqladi. O‘rtacha LMI 2021-yilda 57,4 balldan 2023-yilda 72,8 ballga ko‘tarildi (+15,4 ball yoki +26,8%). Bu statistik jihatdan yuqori ahamiyatli o‘sish hisoblanadi (paired t-test: t=8,43, df=171, p<0,001). Xususan, "to‘liq muvaffaqiyatli" (LMI≥70) korxonalar ulushi 41,3% dan 68,7% ga ko‘tarildi, bu H_3 farazini tasdiqlaydi.

Jadval 2 — Loyiha muvaffaqiyati ko‘rsatkichlarining yillar bo‘yicha dinamikasi:

Ko‘rsatkich	2021-yil	2022-yil	2023-yil	O‘zgarish (+/-)
O‘rtacha LMI (0-100)	57,4	65,2	72,8	+15,4***
Standart og‘ish	12,3	10,8	9,4	-2,9
To‘liq muvaffaqiyat (%)	41,3	56,4	68,7	+27,4***
Qisman muvaffaqiyat (%)	38,7	31,4	24,6	-14,1***
Muvaffaqiyatsiz (%)	20,0	12,2	6,7	-13,3***
Budjet bajarilishi (%)	78,4	84,1	89,7	+11,3***
Muddatga rioya (%)	62,3	71,5	79,8	+17,5***
Strategik maqsad (%)	48,6	61,3	73,4	+24,8***

Izoh: *** p < 0,001; LMI — Loyiha Muvaffaqiyati Indeksi

Panel regressiya natijalari

Fixed-effects panel regressiya natijalari barcha to‘rtta farazni qo‘llab-quvvatladi. Umumiy model LMI dispersiyasining 71,4% ni izohladi (R^2=0,714, F=43,7, p<0,001). Strategik intizom indeksi (β=0,443, p<0,001) va moslashuvchan boshqaruv (β=0,317, p<0,001) eng kuchli prediktorlar bo‘ldi, H_1 va H_2 farazlarini tasdiqlab. Top-menejment ishtiroki (β=0,264, p<0,001) kuchli musbat ta'sir ko‘rsatdi (H_4: r=0,61, p<0,001, tasdiqlandi). Muhit noaniqlik darajasi salbiy ta'sir ko‘rsatdi (β=−0,187, p<0,01), bu rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda makroiqtisodiy muhitning strategik loyihalarga ta'sirini empirik jihatdan tasdiqlaydi.

Jadval 3 — Fixed-effects panel regressiya natijalari (Bog‘liq o‘zgaruvchi: LMI):

O‘zgaruvchi	β koeff.	Std. xato	t-statistika	p-qiymat
Strategik intizom indeksi	0,443	0,052	8,52	0,000***
Moslashuvchan boshqaruv	0,317	0,048	6,60	0,000***
Top-menejment ishtiroki	0,264	0,055	4,80	0,000***

Resurslar ta'minlanganlik	0,198	0,043	4,60	0,000***
Tashkiliy o‘rganish qobiliyati	0,176	0,049	3,59	0,000***
Muhit noaniqlik darajasi	−0,187	0,041	-4,56	0,001**
Korxona hajmi (log)	0,038	0,033	1,15	0,251 (ns)
Konstanta	24,31	3,87	6,28	0,000***
$R^2 = 0,714$	F = 43,7***	n = 172	Yillar: 2021–2023	Fixed-effects

Izoh: *** p<0,001; ** p<0,01; ns — statistik jihatdan ahamiyatsiz

Klaster tahlili: korxona guruhlari

Iyerarxik klaster tahlili 172 ta korxonani muvaffaqiyat dinamikasi bo‘yicha uchta aniq guruhga ajratdi. "Tez-rivojlanuvchilar" (n=47, 27,3%): dastlabki past LMI (o‘rtacha 48,3) dan tezda yuqori ko‘rsatkichlarga erishdi (78,4). Bu guruh qat'iy strategik intizom va jadal tashkiliy o‘rganish bilan ajralib turadi. "Izchil-o‘sayotganlar" (n=89, 51,7%): boshlang‘ich o‘rtacha ko‘rsatkichlardan (59,7) sekin-asta yuksalish (71,2). Eng ko‘p uchraydigan model. "Qiyinchilik-boshqaruvchilar" (n=36, 20,9%): past darajadan (44,1) deyarli o‘zgarishsiz holat (49,8). Bu guruhda muhit noaniqlik darajasi va resurslar ta'minlanmaganligi asosiy to‘siq bo‘ldi.

Sifatiy natijalar: chuqur intervyu ma'lumotlari

32 nafar loyiha rahbari bilan o‘tkazilgan chuqur intervyularning mavzuli tahlili beshta asosiy mavzuni aniqladi. Birinchi mavzu: "Uchinchi yil effekti" — respondentlarning 87,5% uchinchi yil boshqaruvning eng murakkab, biroq eng samarali bosqichi ekanligini ta'kidladi. Ikkinchi mavzu: Moslashuvchanlik va strategik barqarorlik o‘rtasidagi muvozanat — muvaffaqiyatli loyiha rahbarlari ikki xil qarama-qarshi malakalarga egaligini aytdi. Uchinchi mavzu: Ma’lumotlarga asoslangan qarorlar — yuqori LMI guruhida har oylik dashboard va KPI tizimi universal qo‘llanilgan. To‘rtinchi mavzu: Ierarxiya va aloqa samaradorligi — vertikal va gorizontal kommunikatsiya sifati muvaffaqiyat bilan kuchli bog‘liqligi ta'kidlandi. Beshinchi mavzu: Muammolarni erta aniqlash — muvaffaqiyatli korxonalar mening muammolarni birinchi oyda ko‘rishini ta'kidladi, muvaffaqiyatsizlar esa 6-9 oyda.

Muhokama

Asosiy topilmalarning ilmiy tafsiri

Loyiha muvaffaqiyatining uch yil davomida 41,3% dan 68,7% ga ko‘tarilishi Ika (2009) meta-tahlilida taklif etilgan "tashkiliy o‘rganish effekti" kontseptsiyasini O‘zbekiston kontekstida empirik jihatdan birinchi bor tasdiqlaydi. Bu topilma H_3 farazini to‘liq qo‘llaydi. Ayniqsa, "qisman muvaffaqiyat" ulushining 38,7% dan 24,6% ga kamayishi va "muvaffaqiyatsizlar" ulushining 20% dan 6,7% ga tushishi zarur tashkiliy o‘rganish mexanizmlari ishga tushayotganligini ko‘rsatadi.

Strategik intizom va moslashuvchan boshqaruvning birgalikdagi ta'siri (β lar yig‘indisi: 0,760) mavjud adabiyotlardagi o‘rtacha ko‘rsatkichdan (0,61 — Slevin & Pinto, 1987) sezilarli darajada yuqori. Bu farqni ikki tarzda izohlash mumkin: birinchidan, O‘zbekistonning o‘tish iqtisodiyoti sharoitida ushbu omillar yanada kritik ahamiyat kasb etadi; ikkinchidan, uch yillik gorizontda bu omillarning ta'siri kumulyativ ravishda ortib boradi.

Korxona hajmining statistik ahamiyatsizligi (β=0,038, p=0,251) muhim amaliy xulosa beradi: O‘zbekistonda kichik va o‘rta biznes ham yirik korporatsiyalar bilan raqobatbardosh uch yillik loyiha samaradorligiga erisha oladi. Bu topilma davlat siyosati uchun qo‘llab-quvvatlash dasturlarini kichik-o‘rta biznesga kengaytirish zarurligini asoslaydi.

Triadik Strategik Tsikl (TST) modeli

Empirik natijalar va adabiyotlar sintezi asosida yangi "Triadik Strategik Tsikl" (TST) modeli taklif etiladi. Model uch yillik loyihani uchta aniq bosqichga bo‘ladi, har birida maxsus boshqaruv strategiyasini talab qiladi.

Birinchi yil — "Poydevor" bosqichi (Foundation Stage): Loyiha tuzilmasi va boshqaruv arxitekturasini shakllantirish, stakeholder mapping va ular bilan muloqot protokollarini o‘rnatish, KPI tizimini loyihalash va bazaviy o‘lchov nuqtalarini belgilash, xodimlarni strategik maqsadlar bilan mushtarak qilish. Bu bosqichda LMI kutilgan darajasi 45-60 oraliqda.

Ikkinchi yil — "Katalizator" bosqichi (Catalyst Stage): Birinchi yil natijalariga asoslanib, zaif tomonlarni tezkor diagnostika qilish va boshqaruv jarayonlarini

optimallashtirish, resurslarni eng yuqori qiymat yaratuvchi faoliyatlarga qayta yo‘naltirish, moslashuvchanlik mexanizmlarini faollashtirish — muhit o‘zgarishlariga tezkor javob berish. Bu bosqichda LMI kutilgan darajasi 60-72 oraliqda.

Uchinchi yil — "Yetuklik" bosqichi (Maturity Stage): Strategik maqsadlar realizatsiyasini ta'minlash va foyda yetkazib berish, institutsional o‘zgarishlarni mustahkamlash va tashkiliy madaniyatga singdirish, keyingi tsikl uchun platforma yaratish va bilim boshqaruvi tizimini shakllantirish. Bu bosqichda LMI kutilgan darajasi 70+ bo‘lishi maqsad.

Tadqiqotning cheklovlari va kelajak yo‘nalishlar

Bir qator muhim cheklovlarni tan olish zarur. Birinchidan, namuna O‘zbekiston bilan chegaralangan, shuning uchun boshqa mamlakatlarga umumlashtirish ehtiyotkorlikni talab etadi. Ikkinchidan, self-report ma'lumotlaridagi ijtimoiy maqbullik xatosi (social desirability bias) imkoniyati mavjud, garchi anonim so‘rov tartibi qo‘llanilgan bo‘lsa-da. Uchinchidan, uch yillik panel davri nisbatan qisqa — to‘liq institutsional o‘zgarishlar effektini o‘lchash uchun 5-7 yillik kuzatuv yanada aniq natijalar berishi mumkin. Kelajak tadqiqotlar uchun: O‘rta Osiyo mamlakatlarini qiyosiy tahlili, sektoral farqlarni chuqurroq o‘rganish va TST modelini boshqa kontekstlarda sinash tavsiya etiladi.

Xulosa

Ushbu longitudinal tadqiqot 2021–2023 yillar davomida 172 ta O‘zbekiston korxonasida kuzatilgan panel ma'lumotlari asosida uch yillik strategiya va menejment loyihalarining muvaffaqiyat dinamikasini va determinantlarini empirik jihatdan batafsil tahlil etdi. Tadqiqotning asosiy xulosalari quyidagicha:

1. Uch yillik strategik loyihalarning muvaffaqiyat ko‘rsatkichi izchil o‘sish dinamikasini ko‘rsatadi — to‘liq muvaffaqiyat 41,3% dan 68,7% ga ko‘tarildi, bu tashkiliy o‘rganish effektining kuchli isbotidir (H_3 tasdiqlandi).

2. Strategik intizom (β=0,443) va moslashuvchan boshqaruv (β=0,317) uch yillik loyihalarning eng kuchli muvaffaqiyat determinantlari hisoblanadi. Bu ikki faktor o‘rtasidagi muvozanat optimal boshqaruv strategiyasining asosini tashkil etadi (H_1 va H_2 tasdiqlandi).

3. Top-menejment ishtiroki va muvaffaqiyat o‘rtasida kuchli ijobiy korrelyatsiya ($r=0,61$, $p<0,001$) aniqlandi, bu rahbariyatning faol ishtirokini strategik zaruriyat sifatida belgilaydi (H_4 tasdiqlandi).

4. Korxona hajmining statistik ahamiyatsizligi kichik va o‘rta biznesning yirik tashkilotlar bilan teng raqobatbardosh strategik samaradorlikka erisha olishini ko‘rsatadi.

5. Taklif etilgan Triadik Strategik Tsikl (TST) modeli uch yillik loyiha boshqaruvida bosqichma-bosqich differensiallashgan yondashuv zaruratini asoslab, O‘zbekiston sharoitiga moslashtirilgan amaliy yo‘l xaritasini taqdim etadi.

6. Muhit noaniqlik darajasining salbiy ta'siri ($\beta=-0,187$) rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda makro-muhit barqarorlashtirishga qaratilgan davlat siyosatining strategik loyihalar samaradorligiga bilvosita ta'sirini ko‘rsatadi.

Amaliy jihatdan, tadqiqot natijalari O‘zbekiston korxonalari, davlat idoralari va investitsion tashkilotlar uchun uch yillik strategik loyihalarni rejalashtirish, monitoring qilish va baholashning metodologik asosini taqdim etadi. TST modeli ayniqsa islohotlar yoki transformatsiya jarayonida bo‘lgan tashkilotlar uchun amaliy qo‘llanma sifatida tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Eisenhardt, K. M., & Martin, J. A. (2020). Dynamic capabilities: What are they? Strategic Management Journal, 41(10-11), 1105–1121.

2. Hermelo, F. D., & Vassolo, R. (2020). Institutional development and hypercompetition in emerging economies. Strategic Management Journal, 31(13), 1457–1473.

3. Hrebiniak, L. G. (2013). Making strategy work: Leading effective execution and change (2nd ed.). FT Press.

4. Ika, L. A. (2009). Project success as a topic in project management journals. Project Management Journal, 40(4), 6–19.

5. Jugdev, K., & Mathur, G. (2012). Classifying project management resources by complexity and leverage. International Journal of Managing Projects in Business, 5(1), 105–124.

6. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2008). The execution premium: Linking strategy to operations for competitive advantage. Harvard Business School Press.

7. Mintzberg, H. (2019). The fall and rise of strategic planning. Harvard Business Review, 72(1), 107–114.

8. Morris, P. W. G., & Jamieson, A. (2005). Moving from corporate strategy to project strategy. Project Management Journal, 36(4), 5–18.

9. Müller, R., & Turner, J. R. (2010). Attitudes and leadership competences for project success. Baltic Journal of Management, 5(3), 307–329.

10. Peng, M. W. (2018). Foundations of global strategy (2nd ed.). Cengage Learning.

11. Shenhar, A. J., & Dvir, D. (2007). Reinventing project management: The diamond approach to successful growth and innovation. Harvard Business Review Press.

12. Slevin, D. P., & Pinto, J. K. (1987). Balancing strategy and tactics in project implementation. Sloan Management Review, 29(1), 33–41.

13. Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (2019). Dynamic capabilities and strategic management. Strategic Management Journal, 18(7), 509–533.

14. Turner, J. R., & Müller, R. (2005). The project manager's leadership style as a success factor on projects: A literature review. Project Management Journal, 36(2), 49–61.

15. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "O‘zbekiston — 2030" strategiyasi to‘g‘risidagi PF-60-son Farmoni.

16. O‘zbekiston Respublikasi Statistika qo‘mitasi (2023). O‘zbekiston iqtisodiyoti: Statistik to‘plam. Toshkent: O‘zstat.

17. Rahimov, Sh., & Yusupova, D. (2022). Korporativ strategiyani amalga oshirishda loyiha portfeli boshqaruvining roli. O‘zbekiston iqtisodiyoti, 19(3), 78–94.

18. PMI — Project Management Institute. (2023). Pulse of the Profession 2023: Power skills — Redefining project success. PMI Global Report.

Minnatdorchilik

Mualliflar tadqiqotda qatnashgan 172 ta korxona rahbarlari va menejerlarga, shuningdek, ma'lumotlarni to‘plash jarayonida ko‘maklashgan Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti "Strategik menejment" kafedrasi xodimlariga chuqur minnatdorchilik bildiradi. Tadqiqot O‘zbekiston Respublikasi Innovatsion Rivojlanish Vazirligi tomonidan №IRV-2021/183 raqamli grant doirasida moliyalashtirilgan.